

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

ECPAT Sverige
JU2017/09578/L2

Remissyttrande från ECPAT Sverige Delbetänkande i utredningen om utvidgat hinder mot erkännande av utländska barnäktenskap

ECPAT Sverige har beretts tillfälle att yttra sig över delbetänkandet *av utredningen om starkare skydd mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv* (SOU 2017:96) och vill lämna följande yttrande.

1. INLEDNING

ECPAT Sverige (nedan ECPAT) är en ideell organisation som arbetar mot kommersiell sexuell exploatering av barn såsom människohandel med barn för sexuella syften, dokumenterade sexuella övergrepp mot barn (barnpornografi) och sexuellt utnyttjande av barn i samband med resande och turism. ECPAT arbetar mot den globala barnsexhandeln, men fokuserar på brott som begås i Sverige, av svenskar utomlands eller på internet.

Såsom framhålles i utredningen är barnäktenskap ett globalt och växande problem som innebär en negativ inverkan på det enskilda barnets möjligheter att tillgodogöra sig sina mänskliga rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Det gäller rättigheter såsom rätten till liv och utveckling, rätten till utbildning och skydd mot våld, exploatering, övergrepp samt människohandel. Enligt barnkonventionen ska konventionsstaterna vidta alla effektiva och lämpliga åtgärder för att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barnets hälsa. Tidiga äktenskap har identifierats av barnrättskommittén som en sådan skadlig sedvänja. Detta tydliggörs likaså i mål 5.3 i FN:s utvecklingsmål, Agenda 2030. FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor är vidare tydlig med att barns trolovning och giftermål inte ska ha någon rättslig verkan. FN:s kommitté för avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW-kommittén) har i allmänna rekommendationer tydliggjort att minimiåldern för äktenskap ska vara 18 år samt barnäktenskap ska ses som en form av skadlig sedvänja.

Det är ECPATs uppfattning att alla barn måste skyddas från att ingå äktenskap. Ett barn kan inte samtycka till att ingå i ett äktenskap. Liksom barnrättskommittén och CEDAW-kommittén anser ECPAT att barnäktenskap är en form av tvångsäktenskap. De fall av äktenskap som ingåtts mot någon form av ekonomisk vinning för en av familjerna bör ses som en form av människohandel.

2. SAMMANFATTNING

ECPAT välkomnar utredningen och ställer sig i huvudsak positiv till utredningens förslag. Förslaget om ett utvidgat hinder genom att ta bort anknytningskravet är ett steg i rätt riktning. Sverige är skyldigt att tillgodose alla barn som befinner sig i landet de rättigheter som barnkonventionen stadgar. Principen om icke-diskriminering (artikel 2) klagör att alla barn som befinner sig inom statens jurisdiktion ska åtnjuta det skydd som barnkonventionen garanterar. Dock anser ECPAT att förslaget inte är tillräckligt för att motverka att barnäktenskap erkänns i Sverige. Förslaget riktar sig enbart till personer som är under 18 år när de anländer till Sverige. Detta innebär att äktenskap som ingåtts av ett eller två barn även i fortsättningen kommer att erkännas – om parterna är över 18 år vid ankomst till Sverige.

ECPAT delar inte utredningens bedömning att undantaget synnerliga skäl ska gälla även det utvidgade hindret. Undantaget synnerliga skäl bör tas bort helt.

3. FRÅGAN OM ETT UTVIDGAT HINDER MOT ERKÄNNANDE AV UTLÄNDSKA BARNÄKTENSAP

Utredningens förslag innebär att samtliga äktenskap där någon av parterna var under 18 år vid ankomst till Sverige skall ogiltigförklaras. Inget barn ska sålunda kunna registreras som gift. Utöver att det är i linje med artikel 23.3 i barnkonventionen är det också i linje med Sveriges skyldighet att tillgodose att alla barn som befinner sig i Sverige, oavsett anknytning härtill, tillförsäkras de rättigheter som barnkonventionen fastslår. ECPAT anser att detta är ett steg i rätt riktning. Utredningen föreslår dock inte ett generellt icke erkännande, oavsett anknytning eller ålder vid ankomsten till Sverige. Förslaget innebär således att barnäktenskap även i fortsättningen ska erkännas - om parterna vid ankomst till Sverige är över 18 år. Som skäl mot ett införande av ett generellt förbud anges att det är oförenligt med EU:s fria rörlighet samt att det skulle innebära en konflikt med Europakonventionen (artikel 8).

Dels anser ECPAT att barnkonventionen, vid en konflikt med EU-rätten, ska ha företräde. Dels torde frågeställningen om en eventuell konflikt med EU-rätten vara lika relevant avseende den redan nu befintliga bestämmelsen om icke erkännande av bl.a. barnäktenskap när någon av parterna hade anknytning till Sverige (IÄL 1:8 a § 1 st). Huvudregeln om icke erkännande i fall med anknytning till Sverige gäller oavsett vilken ålder parterna har när de kommer till Sverige och undantag kan göras om det föreligger synnerliga skäl.

Ett alternativ för att undvika en konflikt med artikel 8 i Europakonventionen, skulle lämpligen vara att införa en undantagsbestämmelse, som i de fall där makarna är över 18 år vid ankomst till Sverige möjliggör att äktenskapet erkänns - om synnerliga skäl föreligger. Ett typexempel på en sådan situation skulle kunna vara att parterna varit gifta under en mycket lång tid och därigenom inrättat sig efter ett liv som äkta makar. Genom en sådan undantagsbestämmelse blir huvudregeln om icke erkännande inte undantagslös och bör således vara förenlig med Europakonventionen.

Som ett ytterligare skäl mot ett generellt förbud hänvisar utredningen till befintliga regler som hindrar erkännande av äktenskap som ingåtts genom *tvång* – och som gäller oavsett parternas ålder eller anknytning till Sverige. ECPAT anser dock att dessa inte är tillräckliga. För att det ska vara fråga om tvång ska tvånget ha varit av sådan karaktär att det kan antas att det skulle ha utgjort en straffbar handling enligt BrB 4:4 § som olaga tvång eller när det är tvång som utövats tveklöst är stötande. Dock undantas uttryckligen påtryckningar av ”mindre ingripande karaktär” såsom tex. att en enskild gått med på att gifta sig för att inte dra på sig familjens misshag/missaktning. Vid dessa fall lever påtryckningarna inte upp till det krav på ”tvång” som gör att äktenskapet kan ogiltigförklaras i Sverige. Vidare kan frågan om det förekommit tvång inte bedömas om det inte finns en uppgift från ena maken om att så varit fallet. Ett barn som utsatts för tvångsäktenskap hyser i regel stor rädsla för vad familjen eller släkten skulle säga om det kommer fram att man berättat för myndigheter om att man inte ville gifta sig.

En sänkt tröskel till vad som anses vara ett ”tvång” skulle möjliggöra för ett barn att nå framgång med en invändning om att barnet utsatts för påtryckningar från familj och släkt – för att upphäva äktenskapet. Utredningen menar att även om så är fallet i teorin så skulle det inte leda till några förändringar i praktiken – eftersom problemet idag består i att barn inte vågar berätta. Att ett barn inte vågar berätta får inte, och kan inte, vara anledningen till att tröskeln inte sänks. Ytterligare åtgärder måste istället vidtas för att tillförsäkra alla barn den trygghet som krävs till att våga berätta och få stöd när så skett. Det handlar om kompetenshöjande insatser hos berörda myndigheter som kommer i kontakt med barnet, liksom en samverkan mellan olika aktörer såsom skola, socialtjänst, rättsväsendet och civilsamhället.

Av samma skäl som det inte krävs att gärningsmannen vidtagit något *otillbörligt medel* för att ett människohandelsbrott med barn skall anses ha begåtts, ska det heller inte krävas att en person utövat *tvång* mot ett barn för att ett tvångsäktenskapsbrott ska anses ha begåtts. Det är, som ovan nämnt, ECPATs ståndpunkt att barn inte kan samtycka till äktenskap. Barn befinner sig naturligt i en beroendeställning till vuxna och därmed är deras handlingsutrymme begränsat. Barnäktenskap är således att betrakta som tvångsäktenskap.

3. FRÅGAN OM UNDANTAGSBESTÄMMELSEN ”SYNNERLIGA SKÄL”

Utredningen har kommit fram till att undantagsbestämmelsen om synnerliga skäl ska omfatta även nu föreslagna utvidgning av IÄL 1:8 a §. Som skäl för detta anförs att det motsatta skulle leda till en konflikt med Europakonventionens bestämmelse om rätt till privat- och familjeliv i artikel 8. Europarådets parlamentariska församling har dock uttalat att barnäktenskap inte bör existera och att de kränker barnets rättigheter. Utredningen menar att huvudregeln därför ska vara ett icke-erkännande men att ett undantag måste finnas – då barn som har gift sig kan ha inlett ett familjeliv som skyddas av artikel 8. ECPAT menar att detta synsätt leder till ett rundgångsresonemang i vilket barnäktenskap legitimeras på felaktiga grunder. Barnets rättigheter enligt barnkonventionen som bl.a. består i rätten att inte exploateras, går enligt

ECPAT före rätten till det familjeliv ett barn har intvingats i. Ett familjeliv där barnet löper stor risk att berövas sin barndom, isoleras och exploateras sexuellt.

Såsom anges i utredningen har Skatteverket upplyst att verket, sedan lagändringarna år 2014, inte ansett synnerliga skäl föreligga i något fall. Behovet av undantagsbestämmelsen kan också ur det perspektivet därmed starkt ifrågasättas.

Alldeles oavsett denna anledning så är det ECPATs ståndpunkt att det är alla barns rätt att *inte* tvingas ingå äktenskap och att skyddas från de förpliktelser som ett äktenskap innebär. Barnäktenskap ska inte erkännas under några omständigheter. Den undantagsbestämmelse som föreslås omfatta det utvidgade hindret innebär likväl en legal möjlighet för minderåriga att ingå äktenskap – vilket strider mot Barnkonventionen.

Föredragande i ärendet har varit juristen Isabella Kim.

Stockholm den 8 mars 2018

För ECPAT Sverige,

Anders L. Pettersson
Generalsekreterare